

Stortingets utredningsseksjon

Til: (...)

Dato: 22.12.2022

Utredet: (...)

Oppdragsnr: 2022345

Sammenlikning av utviklingen i finsk og norsk landbruk fra 1995 og fram til i dag

Fra 1995 ble Finland medlem av EU. Norge har i samme periode vært omfattet av EØS-avtalen, hvor landbruk er holdt utenfor. Jeg ønsker meg en sammenlikning av utviklingen i finsk og norsk landbruk fra 1995 og fram til i dag. Med særlig vekt på

- støttenivå
- antall sysselsatte og antall bruk
- matproduksjon
- import/eksport av landbruksprodukter
- inntektsnivå

Sammendrag

Den totale støtten til finske gårdbrukere har falt som følge av EU-medlemskapet. Det er særlig skjeringsstøtten/importvernet for finske gårdbrukere som har blitt redusert. I begge land har antall gårdsbruk og antall sysselsatte i jordbruket blitt halvert i perioden 1995 til 2020, samtidig som jordbruksareal i drift har vært relativt stabilt. Mens antall gårdsbruk har blitt redusert, har størrelsen på gårdsbrukene økt. Kornproduksjonen har variert mer år for år, enn over hele perioden sett under ett i begge land. Produksjonen av kjøtt har økt totalt sett, på grunn av en betydelig vekst i produksjonen av fjørfe. Produksjonen av rotgrønnsaker har falt i begge land, men fra et betydelig høyere nivå i Finland. Importen av mat mål i verdi har blitt flerdoblet i begge land, mens selvforsyningsgraden har falt noe i begge land. Selvforsyningsgraden synes fortsatt større i Finland enn i Norge.

Næringsinntekten for norske gårdbrukere har vært relativt stabil, mens den har blitt vesentlig lavere i Finland.

INNHold

Sammendrag	1
1 Innledning	2
2 Støttenivå	2
3 Antall gårdsbruk og jordbruksareal i drift	6
4 Antall sysselsatte	7
5 Matproduksjonen	8
5.1 Korn og grønnsaker	8
5.2 Melk og egg	9
5.3 Kjøtt	9
6 Import og eksport av jordbruksprodukter	11
7 Selvforsyningsgraden	13
8 Inntektsnivå	14

1 Innledning

Utredningsseksjonen legger i dette notatet fram relevant statistikk for finsk og norsk jordbruk fra offentlige internasjonale, finske og norske kilder. Det kan være ulikt hvordan aktørene definerer og utarbeider statistikken over struktur, produksjon og økonomi i landbruket. Det er derfor ønskelig å bruke statistikk fra anerkjente internasjonale aktører som dekker begge land, slik som Eurostat og OECD. Dessverre har vi ikke funnet at denne statistikken er fullt ut dekkende for oppdraget. Vi legger derfor også fram statistikk fra nasjonale institusjoner og myndigheter. Vi har ikke hatt mulighet til å evaluere i hvor stor grad denne er direkte sammenfallende. Vår hensikt er først og fremst å gi anslag på trender, likheter og ulikheter i utviklingen av jordbruksproduksjonen i de to landene.

Vi har ikke vurdert årsaker og sammenhenger knyttet til utviklingen av jordbruket i de to landene i dette notatet.

2 Støttenivå

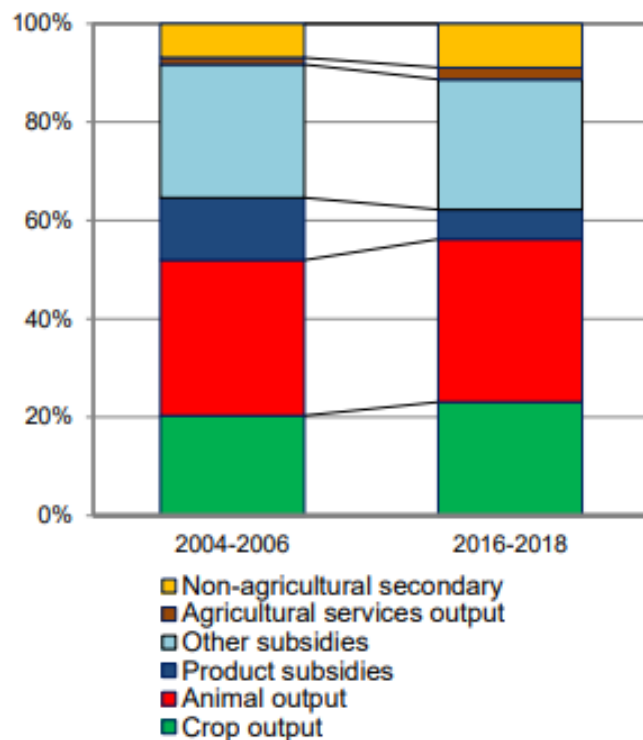
Det finnes en rekke tilskudds- og støtteordninger for landbruket både i Norge og Finland. For å kunne sammenstille dataene bør de være utarbeidet ut fra samme beregningsgrunnlag og – metode. OECD har utarbeidet sammenlignbar statistikk for dette, men kun publisert samlede tall for hele EU og ikke for hvert enkelt medlemsland. Utredningsseksjonen baserer fremstillingen i om støttenivå på statistikk og sammenstillinger fra OECD og norske og finske fagorganer og myndigheter. Vi har ikke grunnlag for å vurdere hvorvidt statistikken fra de nasjonale institusjonene er direkte sammenlignbar.

Offentlig støtte til landbruket består av budsjettstøtte og skjermingsstøtte/importvern. Budsjettstøtte er direkte støtte som landbruket kan få over statsbudsjettet, mens skjermingsstøtte/importvern sikrer produsentene høyere markedspris enn prisene på det internasjonale markedet.

Budsjettstøtten kan gis avhengig eller uavhengig av produksjonen til den enkelte gårdbruker.

Budsjettstøtten utgjorde om lag 37 prosent av de finske gårdbrukernes totale inntekt i 1995, og om lag 43 prosent i 2000, ifølge den finske regjeringen.¹ Ifølge totalkalkylen til det finske Naturressursinstituttet utgjorde budsjettstøtten 39 prosent i 2005, 37 prosent i 2010, 32 prosent i 2015 og 28 prosent i 2020.²

Figur 1: Inntektsstrukturen i finsk landbruk 2004-2018

Kilde: Europakommisjonen (2021) [Statistical factsheet: Finland](#)

Budsjettstøtten til norske gårdbrukere utgjorde om lag 36 prosent i 2000, 32 prosent i 2010 og om lag 33 prosent av total inntekt i 2020, ifølge NIBIO.³

I perioden fra 1994 har samlet estimert produsentstøtte (direkte og indirekte budsjettstøtte og skjermingsstøtte) i Norge og medlemslandene i EU blitt redusert. Samlet støtte til norske gårdbrukere har blitt redusert fra over 70 prosent i 1994 til i underkant av 50 prosent av de

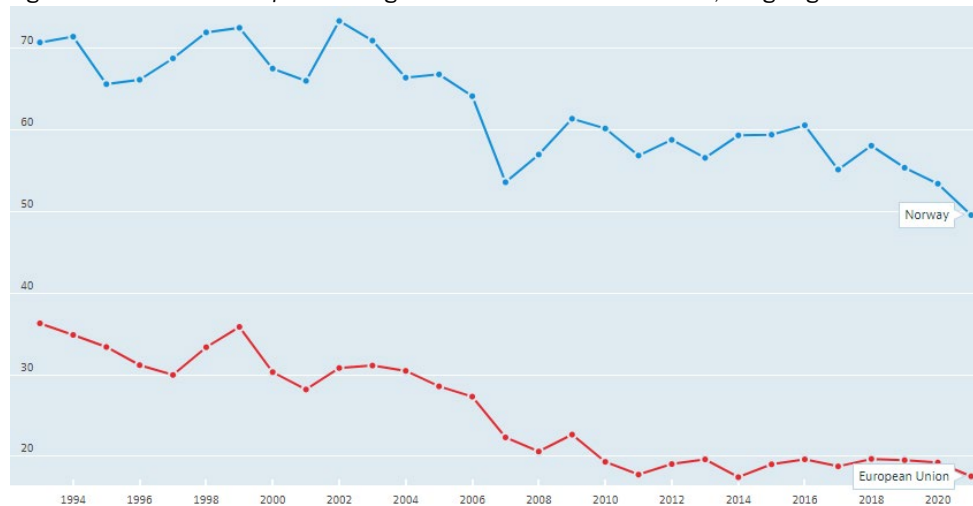
¹ Finske regjeringen (2002) [Statsbudgeten 2003: Jord- og skogbruksministeriet: Inkomststöd för jordbruket](#)

² Naturressursinstituttet (2022) [Lantbrukets Totalkalkyl](#)

³ Nibio (2021) [Utsyn over norsk landbruk: Tilstand og utviklingstrekk 2021](#)

totale inntektene i 2021. I samme periode har støtten til gårdbrukerne i EU, samlet sett, blitt redusert fra over 35 prosent til under 18 prosent.⁴

Figur 2: Produsentstøtte i prosent av gårdsbruksinntekter 1993-2021, Norge og EU

Kilde: OECD Data (2022) Agricultural policy: Agricultural support

Ifølge OECD sikret skjermingsstøtten/importvernet norske gårdbrukere en produsentpris som var nær 3,5 ganger høyere enn den internasjonale markedsprisen i 1993. I EU var produsentprisen i 1993 i underkant av 1,5 ganger høyere enn den internasjonale markedsprisen. Siden den gang har importvernet både i EU og Norge blitt redusert.

Før Finland gikk inn i EU, var produsentprisen om lag det dobbelte av prisen i EU.⁵ Den totale støtten til landbruket, inkludert både budsjettstøtte og skjermingsstøtte var om lag 64 prosent i Finland i 1994 og over 70 prosent i Norge.

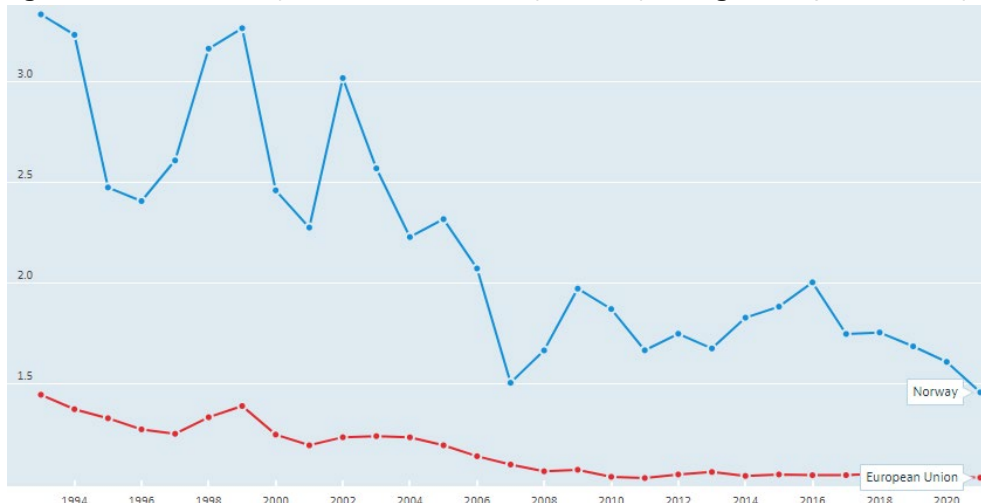
Produsentprisen i EU var i 2021 om lag 3 prosent høyere enn den internasjonale markedsprisen, mens produsentprisen i Norge var om lag 45 prosent høyere enn den internasjonale markedsprisen, ifølge OECD.⁶

⁴ OECD Data (2022) [Agricultural policy: Agricultural support](#)

⁵ Niemi, J (2005) [The static welfare effects of the accession to the European Union on the Finnish agricultural markets](#), MTT Agrifood Research Finland

⁶ OECD Data (2022) [Agricultural policy: Producer protection](#)

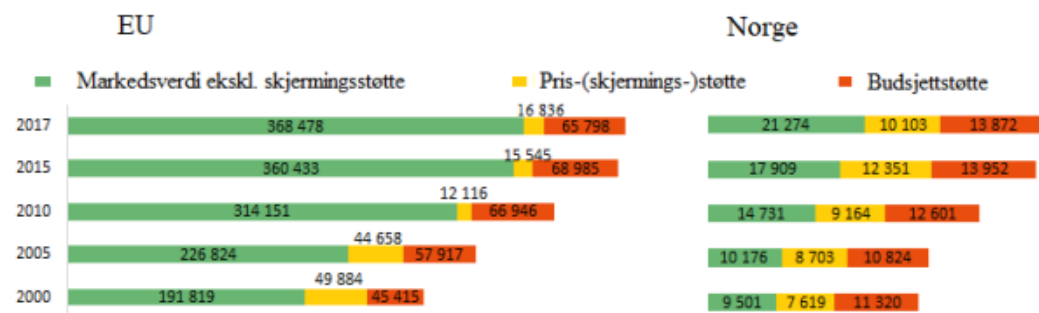
Figur 3: Produsentvern uttrykt ved forholdet mellom produsentpriser og internasjonal markedspris

Kilde: OECD Data (2022)

Jordbruksproduktene markedsverdi utgjør en økende andel av inntektene både i EU og Norge.⁷

Figur 4: Internasjonal markedsverdi av norsk produksjon og EU-produksjon av jordbruksprodukter, skjermingsstøtte og budsjettstøtte, løpende priser (euro for EU og kroner for Norge)

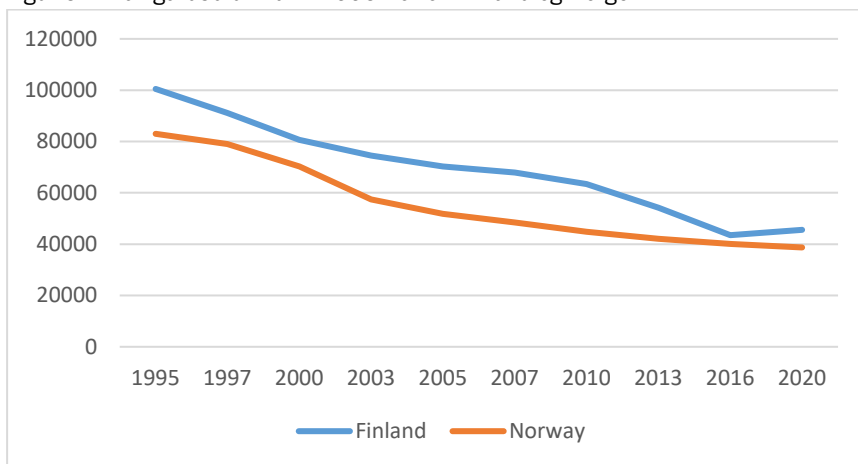
Kilde NIBIO (2021)

⁷ NIBIO (2021) [Mat, matindustri og verdikjeder 2020. Status for utvikling i norsk matindustri og verdikjeder for matvarer](#)

3 Antall gårdsbruk og jordbruksareal i drift

I perioden 1995 til 2020 har antall gårdsbruk i drift i Norge og Finland blitt redusert med over 50 prosent.⁸

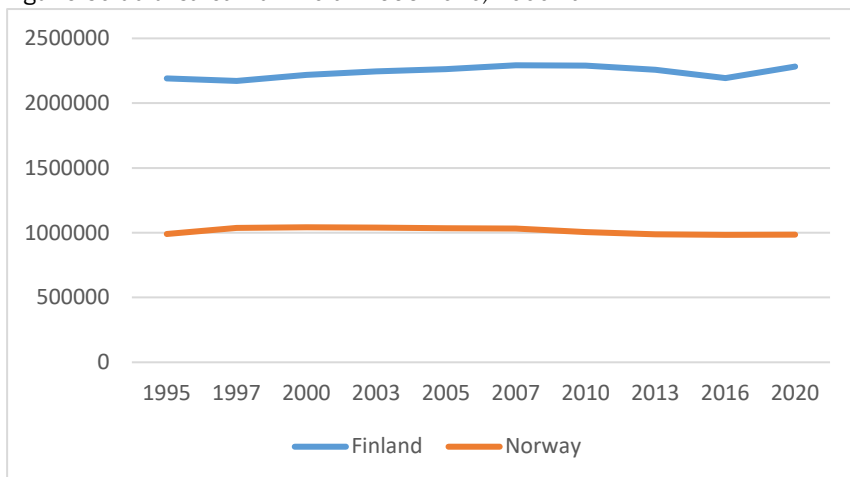
Figur 5: Antall gårdsbruk i drift 1995-2020 i Finland og Norge

Kilde: Eurostat (2022) og SSB (2022)

Samtidig har jordbruksareal i drift vært stabilt i begge landene i perioden på om lag 22 millioner dekar i Finland og 10 millioner dekar i Norge. Mens antallet gårdsbruk har blitt betydelig redusert, har størrelsen på gårdsbrukene økt.

Figur 6: Jordbruksareal i drift totalt 1995-2020, 1000 ha

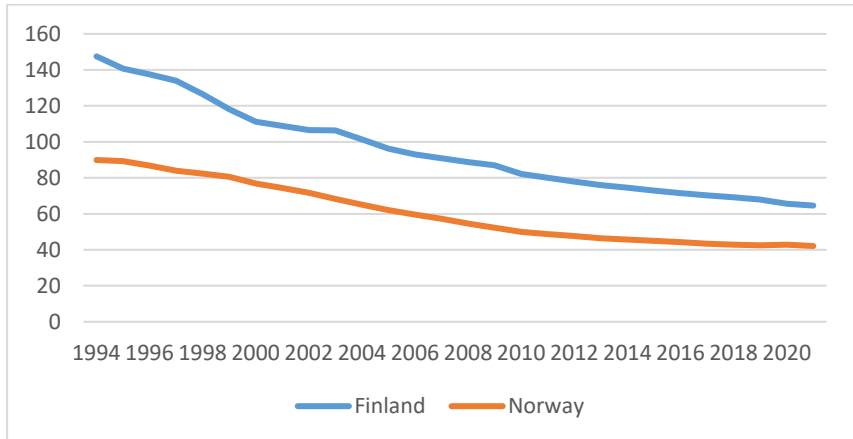
Kilde: Eurostat (2022) og SSB (2022)

⁸ Eurostat (2022) [Database: Agriculture: Farm structure](#), SSB (2022) [Statistikkbanken: Gardsbruk, jordbruksareal og husdyr](#)

4 Antall sysselsatte

Antall årsverk i jordbruket har blitt redusert med mer enn 50 prosent i begge landene i den samme perioden.⁹

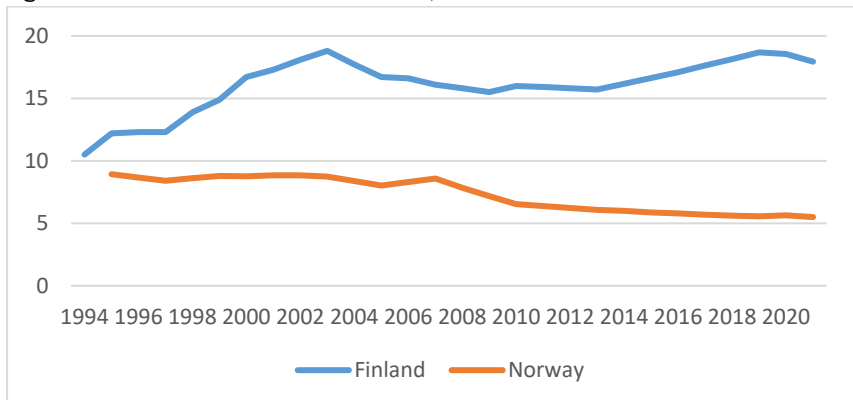
Figur 7: Sysselsetting i jordbruket totalt 1994-2021, i 1000

Kilde: Eurostat (2022)

Langt det meste av sysselsettingen i jordbruket er ulønnet arbeid i begge land. Den har falt i begge land, men utviklingen i lønnet gårdsarbeid har vært ulik. I Finland har bruken av lønnet årsverk økt med i underkant av 50 prosent, mens den har falt med over en tredjedel i Norge. I Norge har andelen ulønnet årsverk økt fra om lag 10 prosent til 13 prosent i perioden, mens andelen ulønnet årsverk har økt fra om lag 10 til 25 prosent i Finland.

Figur 8: Årsverk lønnet arbeid 1994-2021, i 1000

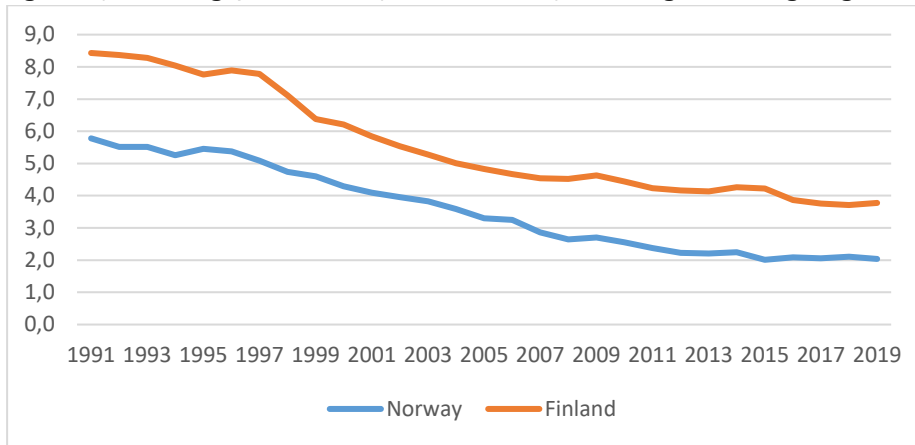
Kilde: Eurostat

Jordbrukets andel av den totale sysselsettingen har i perioden falt med over 50 prosent i Finland og over 60 prosent i Norge.¹⁰

⁹ Eurostat (2022) [Database: Agriculture: Farm structure: Labour force](#)

¹⁰ Verdensbanken (2022) [Employment in agriculture](#)

Figur 9: Sysselsetting i jordbruket av prosent av total sysselsetting i Finland og Norge, 1991-2019

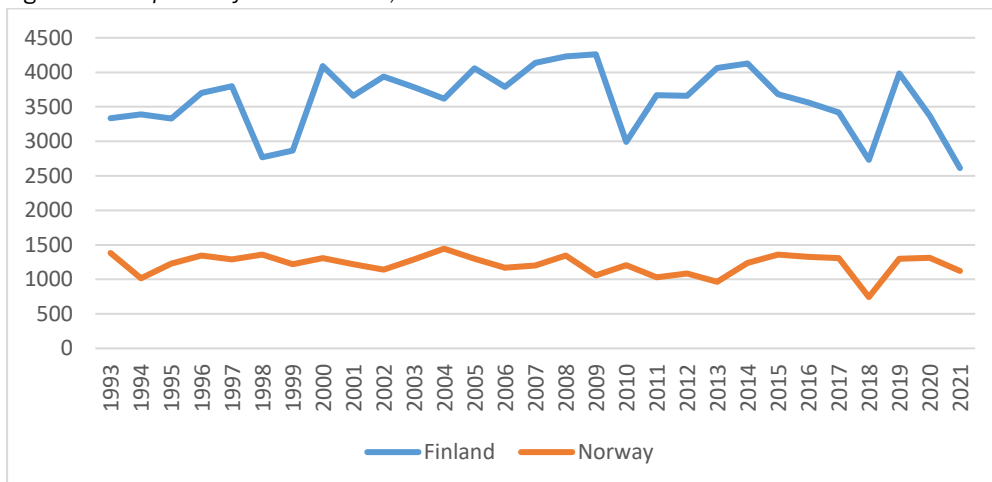
Kilde: Verdensbanken (2022)

5 Matproduksjonen

5.1 Korn og grønnsaker

Produksjonen av korn var om lag 20 prosent lavere i 2021 enn i 1993 i både Finland og Norge. I 2020 produserte begge land litt mer korn enn i 1995. De årlige variasjonene er større enn endringene over hele perioden, særlig i Finland.

Figur 10: Kornproduksjon 1993-2021, 1000 tonn

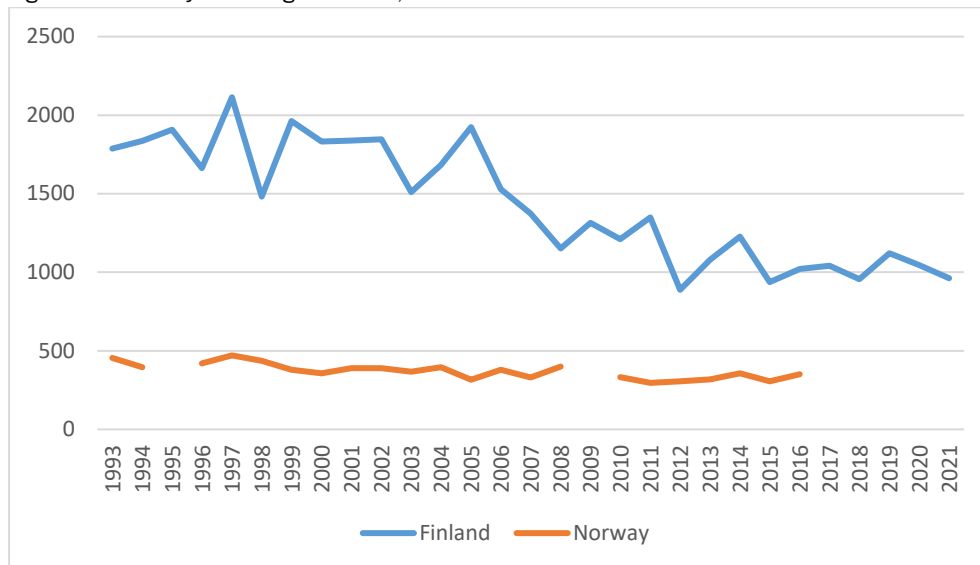

Kilde: Eurostat (2022)

Produksjonen av rotgrønnsaker har falt med over 45 prosent fra 1995 til 2021 i Finland og med om lag 23 prosent fra 1995 til 2016 i Norge. Produksjonen av rotgrønnsaker var fire ganger større i Finland enn i Norge i 1995.¹¹

¹¹ Eurostat (2022) [Database: Agriculture: Crops](#) Data mangler for enkelte år i figur 10 i statistikken til Eurostat.

Figur 11: Produksjon av rotgrønnsaker, 1000 tonn

Kilde: Eurostat (2022)

Produksjonen av grønnsaker (inkludert meloner og jordbær) i Finland har økt med over 60 prosent fra 1995 til 2021, ifølge Eurostat.¹² Produksjonen av grønnsaker i Norge har økt med om lag 40 prosent fra 1996 til 2021, ifølge SSB.¹³

5.2 Melk og egg

Produksjonen av melk i Finland har vært stabil i perioden etter 1995. Nivået i 2020 var om lag det samme som i 1995. Produksjonen av egg var også på samme nivå i 2020 som i 1995.¹⁴

Produksjonen av melk i Norge har falt med om lag 10 prosent i perioden 1995 til 2021, ifølge totalkalkylen til NIBIO. Produksjonen av egg i Norge har økt med nær 50 prosent i perioden.¹⁵

5.3 Kjøtt

Produksjonen av kjøtt har økt i Finland i perioden fra 1995 til 2020. Det skyldes særlig at produksjonen av fjørfekjøtt har blitt mer enn tredoblet. Produksjonen av svinerjøtt har også økt noe, mens produksjonen av storfejøtt har sunket.

¹² Eurostat (2022) Database: Agriculture: Crops

¹³ SSB (2022) [Statistikkbanken: Hagebruksavlinger](#) Tabell 10508 og 06049

¹⁴ Ruokaiteto (2021) [Forkful of Facts: Finnish Food Production Chain Statistics 2021](#)

¹⁵ NIBIO (2022) [Totalkalkylen](#)

Tabell 1: Produksjon av kjøtt i Finland 1995, 2005, 2019 og 2020

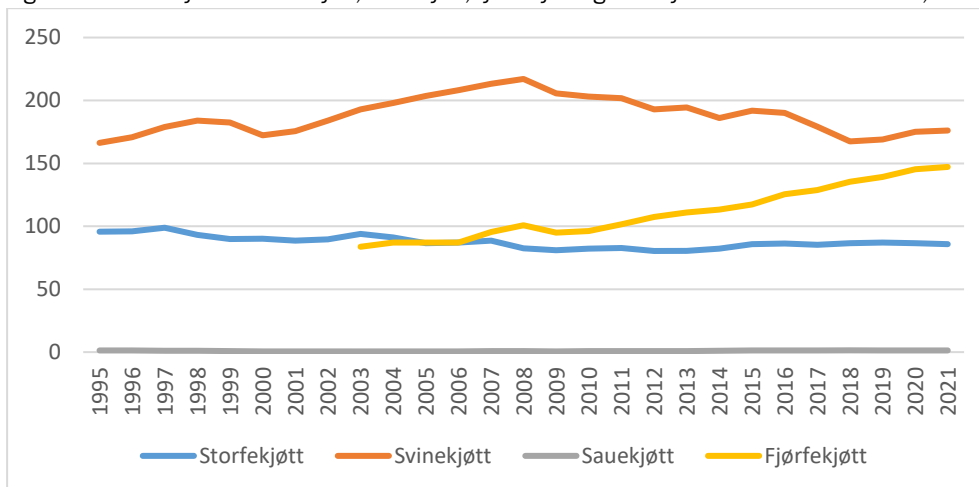
Million kg	1995	2005	2019	2020p
Pork				
total production	166	204	171	176
consumption	165	176	170	164
exports ¹⁾	9	40	35	41
imports ²⁾	10	15	35	27
Beef and veal				
total production	95	87	88	87
consumption	96	98	104	103
exports ¹⁾	6	2	8	7
imports ²⁾	8	14	23	22
Poultry meat				
production	43	87	139	145
consumption	45	84	146	152
exports ¹⁾	3	10	16	17
imports ²⁾	0.3	7	23	21
Mutton				
production	2.0	0.6	1.5	1.4
consumption	2.0	1.9	3.6	3
exports ¹⁾	0.0	0.0	0	0
imports ²⁾	1.0	1.4	2.1	1.6
Horse meat				
production	0.4	0.1	0.3	0.2
consumption	0.5	1.0	1.2	1.4
Reindeer meat				
production ²⁾	2.8	2.9	1.8	2.0
consumption	2.6	3.1	2.1	2.3
exports	..	0.04	0.3	0.2
imports	..	0.2	0.6	0.5
Meat total				
production	309	382	402	412
consumption	311	364	426	426
exports ¹⁾	18	52	60	65
imports ²⁾	19	38	84	72
Edible offals export	..	7	16	18

Kilde: Ruokaiteto (2021)

Fra 1995 til 2008 økte produksjonen av svinekjøtt med om lag 30 prosent i Finland. Etter 2008 har produksjonen falt. Finske gårdbrukere produsere om lag 6 prosent mer svinekjøtt i 2021 enn i 1995. Produksjonen av storfekjøtt har falt med om lag 10 prosent fra 1995 til 2021. ¹⁶

Produksjonen av sauekjøtt er svært liten i Finland sammenlignet med Norge.

Figur 12: Produksjon av storfekjøtt, svinekjøtt, fjørfekjøtt og sauekjøtt i Finland 1995-2021, 1000 tonn

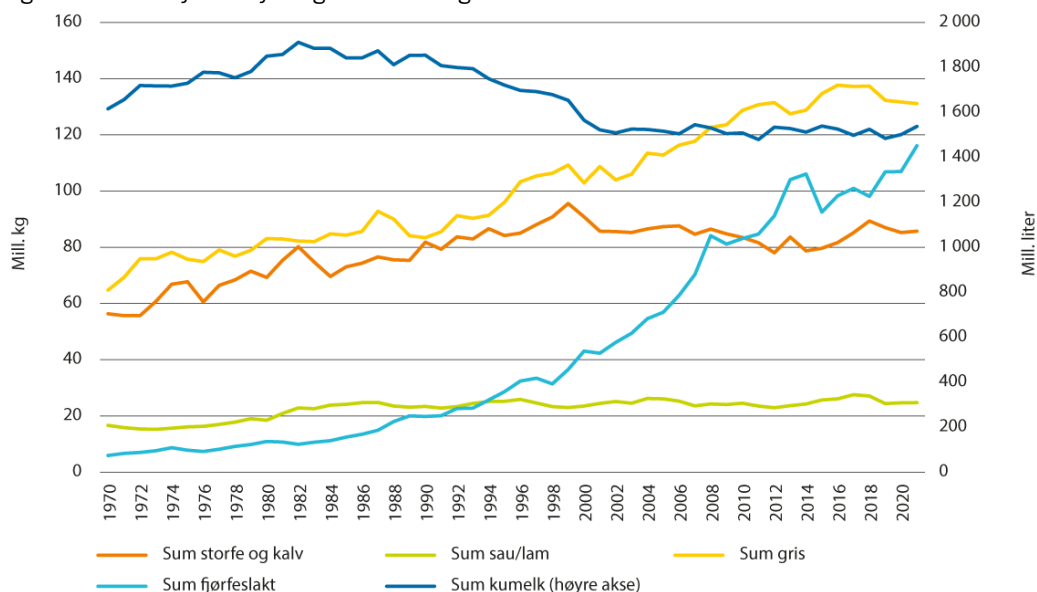

Eurostat (2022)

¹⁶ Eurostat (2022)

I Norge økte produksjonen av storfekjøtt med om lag 6 prosent fra 1995 til 2021. Produksjonen av svinekjøtt økte med om lag 40 prosent, mens produksjonen av fjørfekjøtt ble om lag firedoblet i løpet av perioden. Produksjonen av sau har vært på om lag samme nivå i hele perioden.¹⁷

Figur 13: Produksjon av kjøtt og kumelk i Norge 1970-2021

6 Import og eksport av jordbruksprodukter

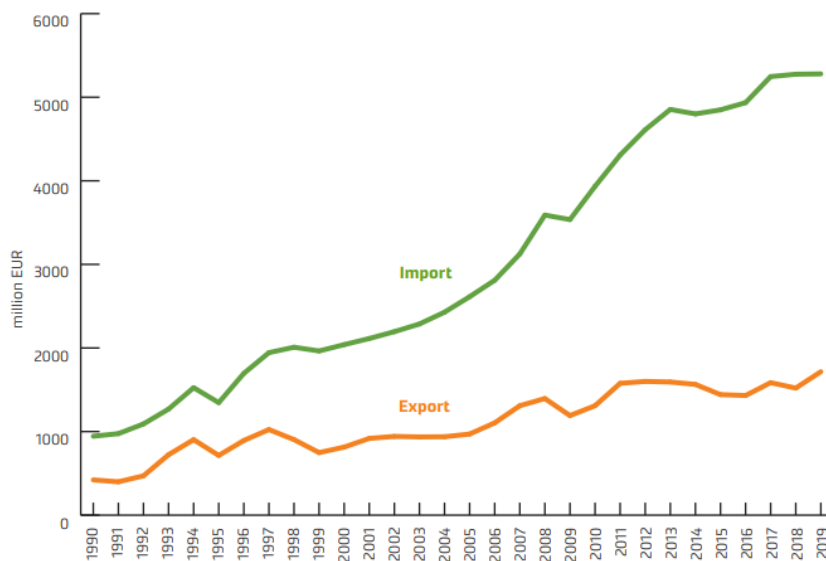
Både import og eksport av jordbruksprodukter og matvarer har økt i Finland og Norge i perioden. I begge land er importen, målt i verdi, flere ganger større enn eksporten.

I Finland var importen i 2019 tre ganger større enn eksporten, målt i verdi.¹⁸

¹⁷ NIBIO (2022) [Totalkalkylen - statistikk](#)

¹⁸ Naturressursinstituttet (2020) [Finnish agri-food sector outlook 2020](#)

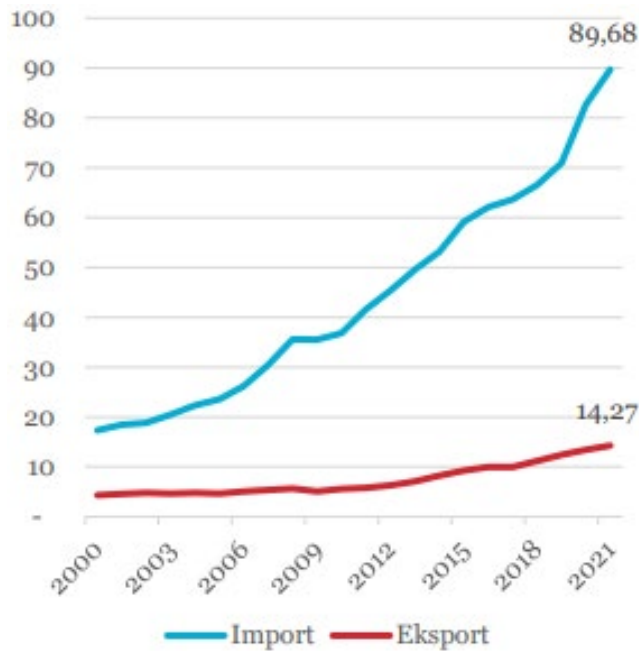
Figur 14: Import og eksport av jordbruksprodukter og matvarer fra landbruket i 1990-2019, € millioner

Naturresursinstituttet (2020)

Importen av jordbruksvarer økt vel så mye i Norge som i Finland. I 2021 var verdien på importen over seks ganger større enn verdien på eksporten.

Figur 15: Import og eksport av jordbruksvarer 1999-2021, NOK milliarder

Kilde: Landbruksdirektoratet (2022) [Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2021](#)

7 Selvforsyningsgraden

Handelen med matvarer måles i verdi, mens importavhengighet og selvforsyningsgrad i energi (kalorier eller joule) eller i protein, ifølge NIBIO.¹⁹

Finlands selvforsyningsgrad har blitt noe redusert siden 1994, men Finland har fortsatt en selvforsyningsgrad på over 100 prosent for korn til brød, meieriprodukter, svinekjøtt, potet og egg. Finland har over 90 prosent selvforsyningsgrad for fjørfekjøtt, agurk og rotgrønnsaker, og over 80 prosent selvforsyningsgrad for storfekjøtt.²⁰

Tabell 2: Selvforsyningsgrad for matvarer fra jordbruket i Finland

LEVEL OF SELF-SUFFICIENCY IN FOOD PRODUCTS				
Ratio of production to consumption (%)	1994	2005	2018	2020
Bread grain	75	102	65	105
Dairy products, liquid milk	112	106	100	102
Beef and veal	111	89	81	84
Pork	113	116	95	107
Poultry meat	97	96
Eggs	130	119	117	111
Sugar	68	83	34	42
Tomato	..	62	61	63
Cucumber	..	74	88	93
Carrot and turnip	..	94	92 ²⁰	93
Strawberry	..	67	65 ²⁰	60
Raspberry	..	24	38 ²⁰	38
Apple ²¹	..	21	15 ²⁰	17
Currants	70

Kilde: Ruokatieto (2021)

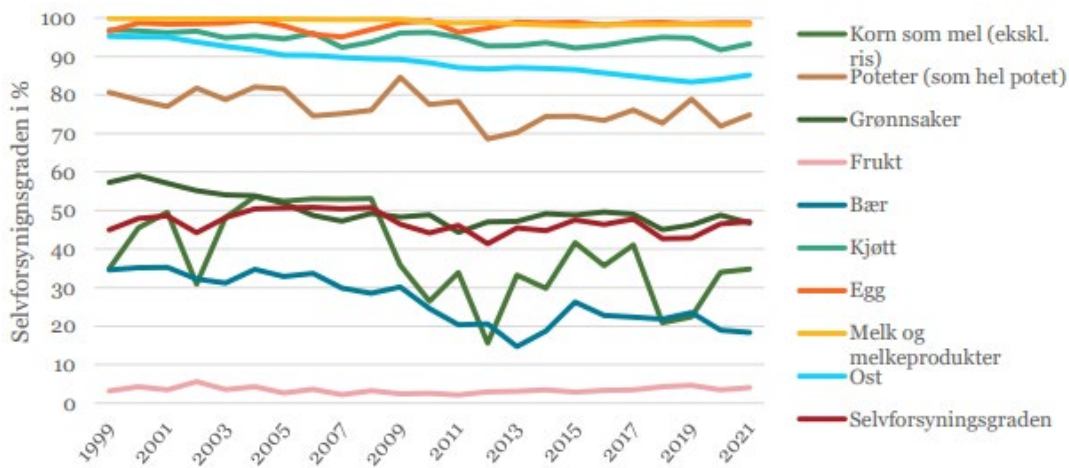
Selvforsyningsgraden har også falt i Norge og er noe lavere enn i Finland. I 2021 var selvforsyningsgraden for meieriprodukter (utenom ost) og egg over 98 prosent, kjøtt 93 prosent, poteter 75 prosent og grønnsaker totalt 47 prosent og korn som mel 35 prosent.²¹

¹⁹ NIBIO (2021) [Mat, matindustri og verdikjeder 2020. Status for utvikling i norsk matindustri og verdikjeder for matvarer](#)

²⁰ Ruokatieto (2021) [Forkful of Facts: Finnish Food Production Chain Statistics 2021](#)

²¹ Landbruksdirektoratet (2022) [Omverdenen til norsk landbruk og matindustri 2021](#)

Figur 16: Selvforsyningsgrad i Norge fra 1999-2021

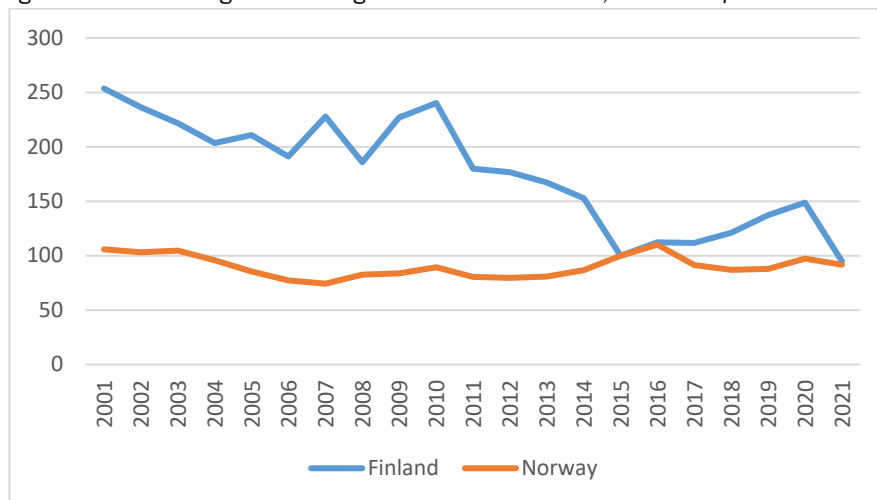

Kilde: Landbruksdirektoratet (2022)

8 Inntektsnivå

Netto næringsinntekt for norske gårdbrukere har vært relativt stabil på 2000-tallet, mens finske gårdbrukere har hatt et betydelig fall.²²

Figur 17: Netto næringsinntekt for gårdbrukere 2001-2021, fast 2015 prisnivå

Kilde: Eurostat (2022)

²² Eurostat (2022) [Database: Agriculture: Economic accounts for agriculture – agricultural income](#)